

KLASSELÆRERINDEN

At
BETTY LUND

Frøken Henriette Skram har engang sagt om Frøken Zahle, at Fagundervisningen for hende kom i anden Række; det væsentlige var Livet med Børnene, Opdragelsen, med andre Ord det Arbejde, der i særlig Grad er Klasselærerindens.

Mange Mennesker, der ikke kender en Klasselærerindes Arbejde rigtigt, tænker sig hende blot som en Art højere Ordensduks, der noterer enhver Uregelmæssighed i Klassen, Fraværelse el. lign., og da en paalidelig Elev kan gøre det samme, synes Klasselærerinden temmelig overflødig. Men Klasselærerinde-Institutionen, som Frøken Zahle har skabt, og som fra hendes Skole er gaaet videre til mange andre, har Opgaver, der er adskiligt mere sammensatte end den ovenfor nævnte.

For at man kan forstaa, hvilke Krav Frøken Zahle stillede til sine Klasselærerinder, maa jeg citere hendes »Program« for dem. Ganske vist bruger hun Ordet »Bestyrerinde«, men da Skolen voksede sig stor, kunde hun jo ikke kende alle Børnene, og hun søgte da at faa Klasselærerinderne til at fortsætte saaledes, som hun selv havde virket, da Skolen var ganske lille. Hun skriver:

»Det er Bestyrerinden, til hvem Barnet tyr med sin Sorg, sin Smerte, sin Klage, den være berettiget eller ikke, sine Spørgsmaal, sine egne smaa Betragtninger, og hun maa vide at modtage det med den Varme, der trøster Barnesjælen saa usigeligt, berigtige dets fejlagtige Anskuelse med den rolige Taalmodighed, der alene overbeviser og indgyder Tillid, men ogsaa afvise det, naar der i dets Nærmelse skjuler sig noget avindsygt, trodsigt eller hvad andet, der kan leve dybt i Barnets Sind.«

Skal man imidlertid i Enkeltheder forklare, hvordan Klasselærerinden søger at løse sin Opgave, viser det sig snart, at Frøken Skram har Ret, naar hun siger, at det er lige saa vanskeligt som at forklare, hvori en Moders Arbejde bestaar.

Naturligvis kan man ikke sammenligne en god Moders Betydning med nogen som helst anden Kvindes, men det er givet, at det er den Del af Klasselærerindens Arbejde, man nærmest kan betegne som den moderlige, der giver dette Arbejde størst Rigdom, men rigtignok ogsaa er den vanskeligste. Hvorvidt et Menneske egner sig til at være Klasselærerinde, kan derfor aldeles ikke bedømmes ud fra vedkommendes Begavelse. Frøken Zahle siger om to Lærerinder, hun havde som Barn: »Den enes stille, kærlige Færd var mig paa Bunden af mit Hjerte mere værd end den andens glimrende Evner.« Og saaledes gaar det netop tit. Der kan hos en Kvinde være særlige moderlige Anlæg, der bevirker, at hun gør Fyldest som Klasselærerinde, selv om hun ikke er fremragende som Underviser.

Ved Klasselærerinde-Ordingen opnaaede Frøken Zahle, at Skolen trods sin stadige Vækst vedblev at være den lille Skole; Klassen er en Verden for sig, og med »Kammeraterne« menes altid Klassekammeraterne. I denne lille Verden lever nu Klasselærerinden. Hun skal søge at paavirke Børnene til Sanddruhed, Lydighed, Orden, Flid og Arbejdsglæde, og hun skal skabe en god Tone i Klassen. I hvor høj Grad alt dette lykkes, er naturligvis individuelt, men der er Glæde blot ved at prøve derpaa, og hvis hun har stor Kærlighed til Børn, Taalmodighed, ærlig Vilje og en Smule naturlige Anlæg, vil hun som Regel ogsaa finde en Vej frem. Ofte tager en ung Klasselærerinde fat med Begejstring og næsten for stor Iver. Men hun vil snart lære at indse Sandheden af de Ord, Frøken Katrine Lønborg engang henvendte til en saadan ung Klasselærerinde, der endnu var rød i Kinderne efter at have givet nogle smaa Syndere »en Omgang«: »Pas nu paa, naar du en Dag rigtig har skændt, at du ikke tror, den Dag er særlig vel anvendt! Nej, de Dage, hvor der slet ingenting sker, men hvor alt glider stille og fredeligt, er langt de bedste.« Og den unge Lærerinde vil efterhaanden lære at fare mere med Lempe.

Allerførst maa Klasselærerinden sørge for, at den ydre Ramme om hendes og Børnenes Liv er net og tiltalende, med andre Ord: opdrage Eleverne (og muligvis ogsaa sig selv) til Orden. For Frøken Zahle var Ordenssans en Art Skønhedssans, og Orden var for hende et af de allervigtigste Punkter i Opdragelsen. Hun ønskede, at Børnene skulde føle Orden som »en hjælpende Forholdsregel, men ikke som et tyngende Baand.« Intet Menneske, der er født med Ordenssans, og altsaa heller ikke Frøken Zahle, kan vide, hvilken Viljesanspændelse der skal til for at overvinde medfødt Tilbøjelighed til Uorden, men i sin store Klogskab

har hun vel anet det og gennem sine strenge Krav til Orden villet støtte denne Viljens Opdragelse samtidig med, at der blev skabt Skønhedsværdier og sparet Tid. Her er et Omraade, hvor Klasselærerinden faar god Brug for al sin Utrættelighed og Taalmodighed. Nogle Børn behøver ganske vist næsten intet Tilsyn, fordi de af sig selv behandler Tingene sirligt og aldrig glemmer noget; men andre kommer altid for sent, glemmer daglig et eller andet og har en usalig Tilbøjelighed til at rode, slaa Klatter og paa forskellig Maade ødelægge deres Skolesager. Det er disse Børn, Klasselærerinden maa yde sin Støtte. Det viser sig allerede her, hvor nødvendigt det er, at hun kender hvert enkelt Barn. Det er Grundbetingelsen for, at hendes Arbejde kan lykkes.

Saa vidt muligt har en Klasselærerinde altid mindst eet Fag med sin Klasse, men dette er jo ikke nok til at lære den at kende. Hun maa søge at opnaa dette uden for Timerne. Der er fire Tidspunkter, der særlig egner sig til Passiar. Det første er om Morgenen, naar Børnene kommer. I de store Klasser farer de rigtignok som Regel straks løs paa Lektierne, og her kan Klasselærerinden ofte række en hjælpende Haand. Men i de mindre Klasser holder Børnene meget af at tale med Klasselærerinden og navnlig af at fortælle deres egne Oplevelser, der spænder lige fra en lille Broders eller Søsters Ankomst til Anskaffelsen af et særlig fint Griffel. Det er rart at have Tid til sammen at betragte en død Hugorm, de begyndende Bagben paa en Haletudse, Udstillingsskabet, og hvad der ellers kan være af Interesse. Udstillingsskabet med sit skiftende, brogede Indhold kan give Anledning til mangan Samtale, og hvis det er en Klasse, der staar i Spidsen for Udstillingen, er denne Klasse naturligvis meget optaget af den.

Saa er der Spisefrikvarteret, Tidspunktet Kl. 2 og endelig de Gange, Klassen er til Gymnastik, hvor Klasselærerinden skal være til Stede under Omklædningen. Her kan være meget at lære. Her ses nemlig ofte den bogligt ubegavede i en Nimbus af Beundring fra Kammeraternes Side, fordi hun er den bedste til Langbold eller kan tage et Højdespring som ingen af de andre. Her kommer den glødende Begejstring for Gymnastik og Boldspil til Orde, og man hører, hvordan der trænes med uanet Energi hjemme.

Det gælder om at finde det Punkt, hvor Interessen er mest levende, for at kunne dele den med Børnene, og dette Punkt vil meget ofte vise sig at være Gymnastik.

Mens nogle Børn har stærke Interesser inden for et eller flere af Skolens Fag, har andre deres Hjerte helt andre Steder, og Klasselærerinden maa prøve at finde ud af, hvad der optager dem. Bor de i Byens Udkant eller paa Landet, vil det i Almindelighed være Haven eller Husdyrene. En særlig meddelssom lille Pige gik aldeles op i Føl og Hvalpe. Hvert eneste Frikvarter stillede hun for at fortælle om dem; naar Klokkeren ringede, gik hun paa Plads, men i det Sekund, Timen var forbi, stod hun der atter og tog fat ved det Komma, hvor Fortællingen havde maattet slutte. Det var intet Under, at der blev klaget over hendes drømmende Væsen i Timerne, men Uartighed skyldtes det altsaa ikke. En anden lille Pige var en Dag uopmærksom i alle 5 Timer. Kl. 2 sagde Klasselærerinden til hende: »Hvad er der dog gaaet af dig i Dag?« — »Jo, ser De, der er jo det med Katten og Killingerne.« Spørgsmaalet om, hvilken der skulde leve, og hvilke der skulde druknes, overskyggede alt andet. Nu fik hun Luft og udviklede de forskellige Killingers særlige Fortrin, og Klasselærerinden kunde møde de 5 Klager med denne naturlige Forklaring. En ganske lille Ting kan tit lukke op for et indesluttet Sind. En Klasselærerinde havde en Elev, som aldrig nærmede sig hende med den mindste fortrolige Meddelelse og altid viste sig uvillig over for Venlighed fra hendes Side. En Dag kom Barnet lidt sent og fortalte en Kammerat, at det var, fordi hun, før hun gik, skulde lægge en Høne. Klasselærerinden hørte tilfældigt denne Bemærkning og satte hjemme et Mærke i sin Kalender; da der var gaaet 21 Dage, spurgte hun Barnet, hvordan det gik med Liggehønen. Den lille Pige glemte øjeblikkelig al Tilbageholdenhed og fortalte straalende om, hvor mange gule, sorte og brunstribede Kyllinger der var, samt hvor mange Æg der var mislykkede. Siden drøftedes jævnlig Hønsbegivenheder, og paa dette Grundlag udviklede der sig et virkeligt Venskab.

Det er ogsaa rart, hvis Klasselærerinden oplever noget smukt sammen med et af »sine Børn«, er i Teateret eller paa en Skovtur og møder nogle af dem. Næste Dag har man noget at tale om, og oven i Købet noget, der slet ikke angaar Skolen.

Et godt Middel til at lære Børnene at kende har man ogsaa i Tilladelsen til at høre paa Klassen, naar som helst man har fri. Klassen har ofte et helt forskelligt Præg hos de forskellige Lærerinder, da Børn er saa lette at paavirke, og det kan være lærerigt at se dem hos en anden. Som Regel

vil Eleverne gerne have Klasselærerinden ind. De holder af at have Publikum, især i de mindre Klasser, og de fører ofte Kontrol med hendes Fritimer. »I Dag maa De komme ind at høre paa os, vi skal lære noget, helt nyt.« — »Kan De ikke komme i Dag, vi skal have det Forsøg, der ender med et Knald!« — »Grete skal holde Foredrag om Grønlænderne, kunde De ikke faa Deres Time byttet, saa De kunde høre det?«

Er der Timer, hvor det kniber med Disciplinen, er Klasselærerinden maaske ikke altid velkommen, og dog viser det sig ofte, at Klassen i Grunden er lettet ved, at Udsigten til de i Øjeblikket mageløse, men senere saa skæbnesvangre Løjer er forsvundet.

Kan man overkomme det, vil det ogsaa lønne sig at se paa en Gymnastiktime, besøge Sløjdlokalet eller se ind til Klassen, naar den har Tegning eller Haandarbejde. Ofte er de tunge Elever flinke til at bruge Hænderne, og Klasselærerinden kan da faa den Glæde at høre et Barn rosende omtalt, som ellers aldrig udmærker sig. Særlig fornøjeligt er det at besøge sin Klasse i Skolekøkkenet, og gende Klasses Lærerinde vil sandsynligvis faa 10 varme Kager præsenteret med Opfordring til at smage.

Gennem saadanne ganske smaa Midler kan Klasselærerinden opnaa et forbavsende Kendskab til det enkelte Barn, dets Forhold, Tilbøjeligheder og hele Karakter, og det vil aldrig ske, at et Barn »drukner« i den store Skole. Den, der betvivler dette, burde have Lejlighed til at overvære et Lærermøde.

Her sidder Klasselærerinden ofte paa Anklagebænken. Selv om det ikke bliver sagt, føler hun det uvilkaarligt, som om hun bærer Skylden for Klassens Fejl og Mangler. »Den er uordentlig,« siger en Kollega. »Det er mig selv, der ikke er ordentlig nok, eller det er Brist paa Taalmodighed hos mig til at blive ved at hjælpe Børnene til Rette og støtte dem ved stadigt Eftersyn,« tænker Klasselærerinden. »Den er for vild, og mange er for dristige i deres Væsen,« siger en anden. »Ak, det er mig, der ikke forstaar at holde dem i Ave,« tænker hun o. s. fr.

Men naar man fra Omtalen af hele Klassen gaar over til Drøftelsen af hvert enkelt Barn i hvert eneste Fag, forvandles Klasselærerinden pludselig til en Defensor i mange Tilfælde, og her er det, at det aabenbarer sig, hvor godt hun kender sine Børn. Naar hun fortæller, at i det Hjem er Moderen syg, og den lille Pige maa gøre en Del husligt Arbejde, før hun gaar om Morgen, og pines af stadig Bekymring for Moderen,

forstaar vi alle, at vi maa vise Overbærenhed over for det Barns manglende Opmærksomhed og Forberedelse. Vi faar Besked om ulykkelige Forhold af mange Slags i Hjemmene, og hun beder om særlig Omhu og Kærlighed i Bedømmelsen af en eller anden lille Stakkel, paa hvem Livet allerede har lagt en tung Byrde. Ofte kan hun aldeles vende hele Lærerkredsens Syn paa et Barn. Der kan være en Elev, som er stille, har svært ved at lære og rent ud sagt forekommer lidt kedelig, og saa oplyser Klasselærerinden os om, hvordan denne Elev er i Forholdet til Kammeraterne, fortæller et lille Træk, der aabenbarer noget fint og elskeligt, og stiller den lille, oversete Pige i et nyt Lys for os alle.

Medens den Slags Ting kun ved Lærermøder kommer Klassens samlede Lærerkreds for Øre, bliver alt af mindste psykologiske Betydning i det daglige Liv fortalt til Bestyrerinden. Det er gennem Klasselærerindernes forstaaende Arbejde, at det har været Barneskolens Bestyrerinder muligt at opnaa den Viden om det enkelte Barn, der ofte har været Genstand for Forældres Forundring. Det er vel bl. a. det, Frøken Zahle tænkte paa, naar hun kaldte Klasselærerinderne Skolens Bærere.

Som Forholdene har udviklet sig gennem Tiderne, kan man vel nok sige, at Lærerinder og Børn omgaas paa en mere kammeratlig Maade, selv om det fortrolige »du«, der brugtes i gamle Dage, omtrent er forsvundet. Det vil sikkert oftere ske nu end tidligere, at Eleverne, enten direkte eller gennem Klassens Tillidsmand, henvender sig til Klasselærerinden angaaende en eller anden formentlig Uret, der er begaaet imod dem. Hvis Klasselærerinden ikke var, vilde mange saadanne Smaasager slet ikke komme frem, fordi Børnene vilde betænke sig paa at gaa til Bestyrerinden dermed, og mange Hjem vilde ikke ulejlige Skolen for »saa lidt«. Men i mange Tilfælde bliver Sagen mildnet eller klaret, naar Klasselærerinden faar fat i den, og det er slet ikke »lidt«, der opnaas derved, saa vist som det er en Kendsgerning, at enhver Uret, man som Barn har lidt, sætter sig fast i Sindet og forbitrer det, hvad alle voksne af Erfaring ved.

Overhovedet er der jo intet smaat, naar det gælder Børn. Det faar Klasselærerinden at føle, naar hun hører lidt om Børnenes Sorger. Jeg tænker her ikke paa de store Sorger, f. Eks. Dødsfald blandt Elevernes nærmeste. I saadanne Tilfælde er hendes Opgave ikke vanskelig; lidt almindelig menneskelig Deltagelse — et lille Vink til Klassen om at lade

den bedrøvede Kammerat i Fred — det øvrige ordner Veninderne. Børns Deltagelse er lige saa stærk, som den er kortvarig. Men jeg tænker paa de tilsyneladende mindre Sorger, hvor Kammeraters Ubarmhertighed, Ukærlighed og Kritik kan forbitre et Barns Liv. Det er jo i Virkeligheden aldeles uforholdsmæssige Lidelser, en saadan lille Stakkel gennemgaar. Ofte staar Klasselærerinden her aldeles magtesløs. For det første ved hun maaske intet, og dersom hun ved Besked og vil gribe ind, opnaar hun ved sin Beskyttelse kun at gøre Barnets Stilling endnu vanskeligere. Her maa hele Kærlighedens Opfindsomhed til. Undertiden maa der tages direkte fat, og da kan det ske, at Kammeraterne fortryder deres Drillerier, og at Klassens mest elskede Elev beder om at maatte sidde ved Siden af den lille »grimme Ælling« eller lover at tage hende under sine Vinger paa Legepladsen. Men i Almindelighed maa der virkes indirekte og ved ganske smaa Midler.

Det kan ikke blot være et enkelt Barn, der har det ondt i Klassen, det kan være galt med hele Klassens Kammeratskab; der dannes Kliker, og man er Uvenner. Dette er ogsaa svært at kæmpe imod, saa meget mere som Forældrene ofte uvilkaarligt opmuntrer Klikevæsen i deres Vragen blandt Eleverne for at finde passende Omgang til deres lille Pige. Ogsaa her kan dog en Klasselærerinde have en lykkelig Haand, men det gælder jo her som overalt, at Personligheden er Alfa og Omega. Jeg mindes, at en saadan splittet Klasse, der havde en ualmindelig dygtig og elsket Klasselærerinde, sagde til hende: »Vil De ikke blive hos os saa meget som muligt, vi bliver saa stygge, naar De gaar!« Børnene følte, at hun stod i Pagt med alle gode Magter, særlig med det bedste i dem selv, men de formaaede endnu ikke at tage Kampen op uden hendes Støtte. En saadan Klasselærerinde vil kunne opleve at erfare, hvordan en ukammeratlig Handling er blevet standset med den Motivering: »Frk. X bliver saa ked af det, hvis hun faar det at vide.«

Kan en saadan Klasselærerinde faa Lov at følge sine Børn gennem hele Barneskolen, vil hun vel nok sejre til sidst. Det var Frøken Zahles Ønske, at en Klasse skulde beholde den samme Lærerinde, men det kan ikke altid lade sig gøre. Af særlig Betydning er det, at den Lærerinde, der har haft Børnene i mange Aar og med Held klaret de vanskelige Overgangsaar, der gerne falder i 7ende eller 8nde Klasse, ogsaa faar Lov at have Klassen i gende, der er Barneskolens bedste. Den ses der

hen til med Længsel i mange Aar paa Grund af dens særlige Forrettigheder, men især paa Grund af Juletræsfesten.

Det er ikke saa sjældent, at en Begivenhed bryder den daglige Læseplan; det kan være et Foredrag, en Oplæsning eller muligvis en Koncert (Bakule-Koret); der er de dejlige Afslutninger før Jul og Sommerferie og det festlige Øjeblik, hvor vi alle samles i Skolegaarden og synger »Pinsefesten vinker«, før vi flyver ud til »Vaarens Børn de skønne«; men et saa fuldstændigt Brud paa Skolelivets daglige Gang som det, der finder Sted ved Julefesten, sker kun i gende Klasse. Denne Fest har sin Historie, som Frøken Skram har fortalt i Bogen om Frøken Zahle.

Det centrale var fra første Begyndelse, at de store i gende Klasse skulde glæde de smaa i første, og saaledes er det fremdeles. Det er svært at sige, hvad der er det bedste: Forberedelserne eller selve Festen. Da alt, hvad Juletræet pyntes med, er lavet af de store Piger, tager Forberedelserne et Par Dage, og de forløber under de hyggeligste Former. Desuden indøves de Vers og Sange, der skal ledsage Lysbillederne, hvormed man gerne underholder Skolens Gæster, naar de smaa er gaaet. Festen holdes altid Lørdag efter Juleferien, og det er ganske umuligt at skildre den Stemning, der er over den Aften. De store »Værtinder« lever helt for deres smaa Gæster, hver har »sit Barn« at passe paa, og dette er ofte udset allerede i September, ja i August. De store kender de smaa fra Legepladsen, hvor de skiftevis har Vagt hos dem, og det er tydeligt, at de smaa med Tillid ser op til deres unge Beskytterinder. Under Festen modtager hvert Barn i 1ste Klasse en Dukke, der er givet af en Elev i gende, og hvis Udstyr tit er udført med stor Flid og Skønhedssans. Naar de smaa er gaaet, og alle har faaet noget at spise, begynder Lysbilled-Forestillingen. Tidligere dansedes der, men da dette i flere Aar blev en Umulighed, først paa Grund af Dødsfald, dernæst som Følge af Verdenskrigen, og det desuden altid havde knebet at faa Kavallerer, kom man ind paa i Stedet for Dans at vise Lysbilleder. Under Arbejdet med Vers og Sange af en enkelt Digter (Ingemann) eller fra forskellige Egne paa Jorden (Østen. Syden) eller omhandlende et særligt Emne (Dyrene i dansk Digtning. Det gamle Kongens København) har de unge levet sig helt fortrøligt ind i dette Emne og derigennem modtaget mange Skønhedsindtryk, og hver gende Klasse har hævdet, at deres Forestilling var den bedste. Naar Festen er ved at slutte, synges altid Fru Hahns Sang, hvori følgende Vers forekommer:

Skolens Jul, hvor er dit Minde
 fuldt af Fryd og Glans,
 Skoletiden sluttet inde
 af to Festers Krans!
 Første Jul — lidt smaa og spæde —
 sidste Jul — med Ungdomsglæde —
 omkring Træets lyse Smykke
 fandt vi Barnets Lykke.

Gennem disse smukke fælles Minder knyttes Baandet mellem Klassen og dens Lærerinde yderligere fast.

Der er enkelte Klasselærerinder, som drager Klassen med ind i socialt eller nationalt Arbejde. Enkelte holder Symøder, hvor det gaar meget fornøjeligt til, og hvor der arbejdes til fattige Børn. Andre samler Bøger til Sønderjylland og faar Klassen til at interessere sig for dette. Een leder store Indsamlinger af Legetøj til et bestemt Børnehjem. Men frit stillede som i Frøken Zahles Tid er vi endnu. Ingen Klasselærerinde paavirkes til at gøre noget i de nævnte Retninger eller »ugleses«, fordi hun ikke har Evner eller Kræfter til noget ud over sit Arbejde.

Baandet mellem en Klasselærerinde og hendes »Børn« løsnes ikke altid, fordi de fra gende Klasse gaar over i Ungdomsskolen. Mange Elever holder trofast Forbindelsen ved lige. I Ungdomsskolen er det i de senere Aar blevet Skik, at Klasselærerinden bliver indbudt til de Fester, der finder Sted henholdsvis i 11te Klasse eller i 2den Gymnasieklasse. Det er hyggeligt at være sammen med sine »gamle« Børn, og i de slemme Eksamenstider vil det ofte vise sig, at de paagældende Dimittenders Klasselærerinder fra Barneskolen er meget godt orienteret i Resultaterne. Den Dag, da de blomstersmykkede Vogne kører ud af Gaarden med Studenterne og Realisterne, staar Klasselærerinden blandt de gladeste og vinker. I disse bevægede Øjeblikke kommer tit en Fader og en Moder og opsøger den, der bedst har kendt deres Datter, da hun endnu var en lille Pige. Men ofte er Baandet endda ikke bristet ved Skolelivets Afslutning. Mangan Klasselærerinde følger sine Børn videre gennem Livet, møder til Debut eller Udstilling, hvis de er gaaet Kunstnervejen, bliver bedt til smaa Teselskaber for at se deres Hjem, hvis de er blevet gift, undertiden ogsaa senere for at se den spæde førstefødte. Desuden vil man møde mange i Zahlensersamfundet. Hvor travlt man end kan have, er dette Glæder, som man nødigt lader gaa fra sig.

Lige saa umuligt som det er fyldestgørende at forklare, hvori en Klasselærerindes Opgave bestaar, lige saa uomtvistelig sandt er det, at hendes daglige intime Samliv med Børnene med alle dets Sorger og Glæder, Skuffelser og Sejre indeholder en saadan Rigdom, at man forstaar Frøken Zahles Ord: »Næst efter en Moders Opgave kan ingen være større og skønnere end denne.«